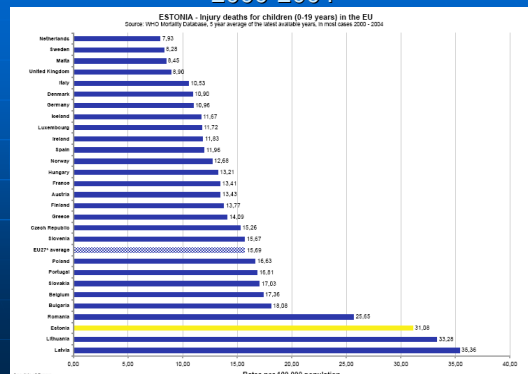

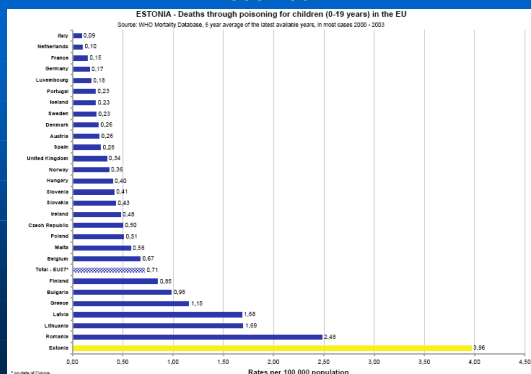
Sotsiaalne kapital, vallarahva tervis ja elukvaliteet ehk Kas Robin Hood teadis midagi?

Anu Kasmel
Tervishoiu Instituut
Tartu Ülikool

Laste ja noorukite (0-19) vigastussuremus, 2000-2004

Laste ja noorukite (0-19) suremus mürgistustesse, 2000-2004

Taoliste tervisenäitajate tõttu peaks valitsus tagajalgadel püsti olema.

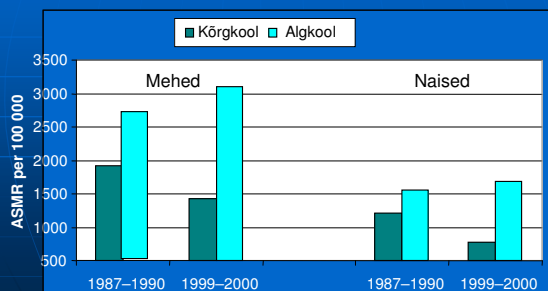
Talinn Anu Kasmel, 27.02.2008

... ehk
Kas Robin Hood teadis midagi?

Talinn Anu Kasmel, 27.02.2008

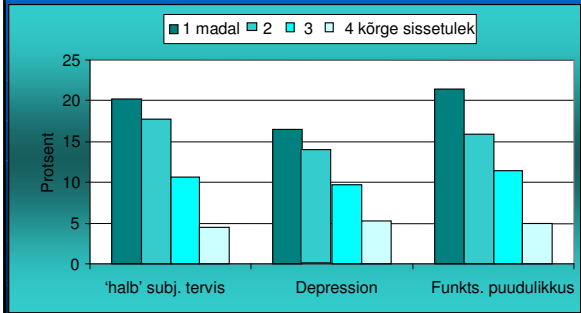
SOTSIAALNE EBAVÕRDSUS TERVISES Vanusele standardiseeritud suremuse määr kõrg- ja algharidusega meestel ja naistel 1987-1990 ja 1999-2000. 20 aastased ja vanamad.

SOTSIAALNE EBAVÕRDSUS TERVISES

'Halb' subjektiivne tervis, depressioon (vanusgrup 25–79) ja funktsionaalne puudulikkus (vanusgrup 60–79) erineva sissetuleku järgi

Allikas: Kunst et al. 2002

Sotsiaalne ebavõrdsus on rahvastiku tervisele hukutav.

Tallinn Anu Kasnel, 27.02.2008

Inglismaa-Rootsi tervisepoliitika ühisuuring, Dahlgren ja Whitehead, 1991

Tallinn Anu Kasnel, 27.02.2008

Mida Gustav II Adolf tegi?

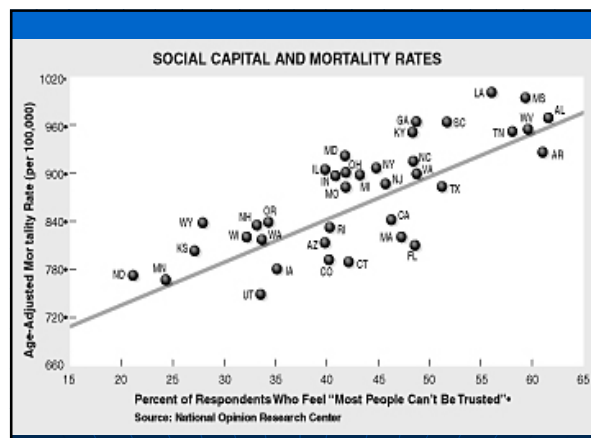

Tallinn Anu Kasnel, 27.02.2008

Miks ma täna räägin sotsiaalsest kapitalist?

- Sotsiaalne kapital on üks olulisimaid tervisemõjureid
- Sotsiaalset kapitali on omavalitsustel suhteliselt väheste pingutuste ja investeringutega võimalik tõhusalt kasvatada
- Sotsiaalse kapitalil on omadus laieneda väiksemategi hea tahte avaldustega
- Kogukonnas, kus on kõrge sotsiaalne kapital, jäävad lapsed elama, on kõigil paremad tervisenäitajad ning kõrgem elukvaliteet ja heaolu.
- See on võimas vahend ja eesmärk iga omavalitsuse käes.

Tallinn Anu Kasnel, 27.02.2008

Sotsiaalne kapital ja tervisepoliitika

- Teadusuuringud demonstreerivad sotsiaalse kapitali ja rahvastiku tervise omavahelist tugevat positiivset seost (ka hariduse kvaliteeti, tööhõivet, elamumajandust, transporti, keskkonda ja turvalisust);
- Suurendades sotsiaalset kapitali oma kodukandi piires saavutame nii üldise terviseolukorra paranemise kui sotsiaalse ebavõrdsuse vähenemise tervises

Tallinn Anu Kasnel, 27.02.2008

Sotsiaalse kapitali all mõistame:

- Neid ressursse, mis on ühel sotsiaalsel grupil (pere, paikkond, organisatsioon, omavalitsus) kättesaadavad
- Neid võrgustikke, kus vastastikku üksteist abistatakse, usaldatakse ja üksteisest hoolitakse;
- Sotsiaalset kapitali saab kasvatada koostööga, ühiste probleemilahenduste otsimise, planeerimise ja elluviimisega ja koos mõnusa seltsielu loomisega nii peredes, töökohtades, naabruskonnas, kodukandis kui laiemalt.

Tallinn Anu Kasnel, 27.02.2008

Kuidas sotsiaalne kapital toimib?

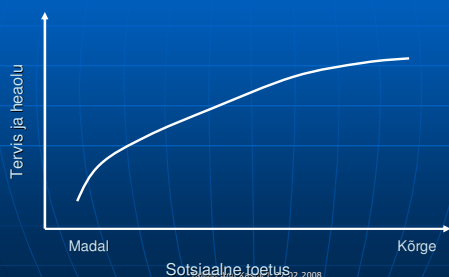
- Paraneb informatsiooni kättesaadavus;
- Sotsiaalsed võrgustikud loovad vastastikkuses abistamise keskkonna;
- Identiteeditunne seob ja loob sotsiaalse toetuse süsteemi;
- Koostöö ja ühised eesmärgid seovad muidu erinevatesse gruppidesse kuuluvaid inimesi;
- Kollektiivne tegutsemine loob uusi võrgustikke;
- Identiteeditunde kasv ja solidaarsus suurenevad sotsiaalsete võrgustike laienemisega – suureneb “meie” tunnetus.

Tallinn Anu Kasnel, 27.02.2008

Mida me tervise all mõistame?

- Põhimõtteliselt on tervis meie üksteisega suhtlemise kvaliteedi peegeldus.
- Ühiskonna tervis on suuresti demokraatia ja selle ühiskonna sotsiaalse kvaliteedi peegeldus.
- Sotsiaalne toetus, sotsiaalne sidusus ja sotsiaalne kapital on need näitajad, mis sotsiaal-psühholoogide mõistes tervist peegeldavad – ja nende muutusi peaks ühiskonna regulaarselt hindama;
- Paikkonna suutlikkus ja paikkonna võimestumine on need näitajad, mis kohalike inimeste tegutsemist tervise nimel iseloomustavad.

Sotsiaalne toetus ja tervis

Mille alusel omavalitsused tegutsevad?

KIRJUTATUD SEADUSED	KIRJUTAMATA SEADUSED
■ Vabariigi põhiseadus	■ Eetilised kaalutlused
■ Omavalitsuse põhimäärus	■ Missioonitunnetus
■ Teised seadused	■ Moraali töekspidamised
■ Koalitsioonilepingud	■ Kohalikud vajadused
■ Koostöölepped	■ Inimeste mured
- Tallinn Anu Kasnel, 27.02.2008

RAHVATERVISE SEADUS (21. 07. 1995)

§10. Kohaliku omavalitsuse ülesanded

Kohaliku omavalitsuse ülesanded on:

- 1) tervisekaitsealaste õigusaktide täitmise korraldamine ja nende järgimise kontrollimine kohaliku omavalitsuse maa-alal;
- 2) elanikkonna haiguste ennetamisele ja tervise edendamisele suunatud tegevuse korraldamine kohaliku omavalitsuse maa-alal.

Tallinn Anu Kasmet, 27.02.2008

Kogukonna arengu filosoofia

- a) rõhutab osavõtu olulisust ja kaasatust,
- b) tunnistab ressurssidele tuginemist ja ressursside arendamist,
- c) põhineb vajaduste analüüsil,
- d) võimestab inimesi valikuid tegema,
- e) kaasab inimesi otsustetegemise protsessi, mis mõjutavad nende igapäevast elu.

Bracht, 1999.

Tallinn Anu Kasmet, 27.02.2008

Omavalitsuse tervisesuutlikkuse arendamine viib sotsiaalse kapitali kasvule

Tervisesuutlikkus – see on omavalitsuse võimelisus

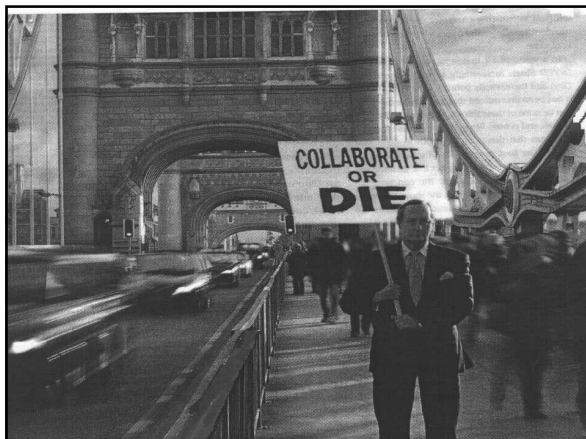
- 1) määratleda ja planeeritult lahendada ühiseid sotsiaalseid-, tervise- ja keskkonnaprobleeme (Goodman, 1998; McLeroy, 1996);
- 2) võimelisus koostöös kasutada teadmisi, oskusi, süsteeme ja ressursse, mõjutamaks paikkonna ja seal elavate inimeste tervist ja elukvaliteeti positiivses suunas (Rogers, Howard-Pitney, Lee, 1995).

Tallinn Anu Kasmet, 27.02.2008

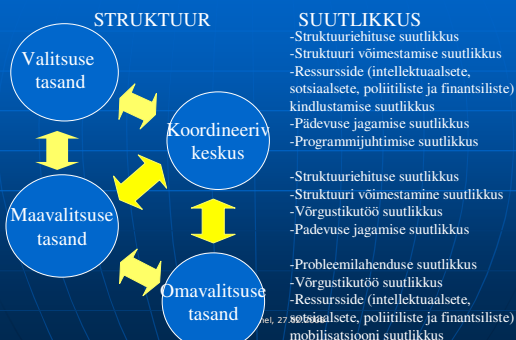
Suutlikkuse valdkonnad ja indikaatorid

- **Kogukonna aktiveerumine** (osavõtt, liidrite olemasolu, gruppide ja võrgustike olemasolu)
- **Kogukonna pädevus** (teadmised ja oskused vajaduste analüüsiks, tõendus põhiste lahenduste elluviimiseks ja tegevuste/tulemuste hindamiseks)
- **Probleemilahenduste juhtimise oskused** (meeskonnatöö, paindlikkus, juhtimisoskused, kaasamisoskused)
- **Toetava keskkonna loomine** (poliitiliste otsuste mõjutamise, finantsressursside hankimise, sihtgruppide ja võrgustike koolituste ja sotsiaalsete suhete arenduse oskused)

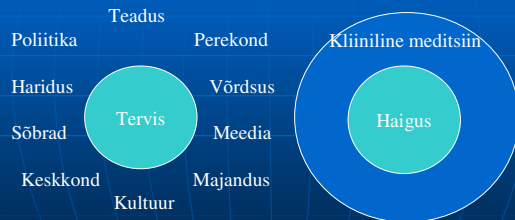
Tallinn Anu Kasmet, 27.02.2008

Erinevate tasandite ressursside arenduse suutlikkus

Tervise arengu sotsiaalne süsteem

Tallinn Anu Kasmet, 27.02.2008

Tervisedenduse peamised funktsioonid

- Teha tervislikud valikud kergeimaks valikuteks;
- Teha tervis igaühe tegevusvaldkonnaks;
- Kindlustada võrdsed võimalused igaühele.

Tallinn Anu Kasmet, 27.02.2008

Sotsiaalne (tervise) audit

- Süstemaatiline tegevus paikkonna/organisatsiooni terviseprobleemide määratlemiseks, ulatuse ja olulisuse hindamiseks, lahenduste leidmiseks, nende elluviimiseks ja progressi ning protsessi järjepidevaks hindamiseks.
- Endogeenne protsess
- Põhineb salutogeenilisel orientatsioonil

Tallinn Anu Kasmet, 27.02.2008

Kolm juhtprintsipi

- Terviseaudit on loomuliku koostisosana integreeritud KOVi/organisatsiooni püsistegevustesse;
- Õigused ja kohustused on demokraatlikud - see on koostööprotsess audiitori, tervisedendaja ja kohalike inimeste vahel;
- Terviseauditi eesmärk on aidata paikkonna inimestel kasutada enese-hindamist parandamiseks oma tegevusi, saada seeläbi tugevamaks, muutuda tulemuslikumaks ja otsustada oma asju ise.

Tallinn Anu Kasmet, 27.02.2008

Miks sotsiaalne audit aitab omavalitsuses rahvastiku elukvaliteeti mõjutada?

- See on kõigist teistest tervisedenduslikest lähenemistest tulemuslikeim;
- Kaasab kõik paikkonna grupid, ka marginaalsed, otsustetegemise protsessi – suurim kaasatus tingib parimad lahendused;
- Arvestab gruppide, organisatsioonide ja võrgustike vastastikuse sõltuvusega ja seostega;
- Võtab arvesse paikkonna mitmekesisust ja omapära, arendab sotsiaalset sidusust;
- Võtab arvesse igaühe vastutust muutuste saavutamise eest paikkonnas;
- Arendab paikkonna suutlikkust, loob järjepidevuse ja pideva arengu paikkonna muutuste saavutamisel seoses ressurside ja oskuste jäämisega paikkonda – kasvatab sotsiaalset kapitali.

Tallinn Anu Kasmet, 27.02.2008

Tõeline kapitalism

- Ei investeerita vaid ühte kapitali vormi - majanduskapitali – ignoreerides teisi
- Arendab kõiki kapitali liike, nii inimkapitali, sotsiaalsesse kapitali, majanduskapitali, looduskapitali kui tervisekapitali.

Trevor Hancock, 2007

Tallinn Anu Kasmet, 27.02.2008

WHO väljakutse omavalitsustele

- ✘ Juhtida oma vallas/linnas tervise arengut ning investeerida tervisesse
- ✘ Kindlustada integreeritud investeeringute arengukava olemasolu, mis on suunatud tervise arengule.
- ✘ Püstitada kindlad sihid tervise arenguks regulaarse sotsiaalse auditi teostamise kaudu
- ✘ Määratleda selge vastutusmehhanism tervise eest
- ✘ Haarata otsuste tegemisse kaasa lokaalne elanikkond ning respektseerida kultuurilisi ja etnilisi erinevusi.
- ✘ Luua infrastruktuur tervise arengu programmide elluviimiseks ja koordineerimiseks.
- ✘ Publitseerida regulaarselt aruanded terviseinvesteeringutest, mida on tehtud lokaalsel tasandil.

Tallinn Anu Kasmei, 27.02.2008

Tõeline kapitalism eeldab nihet juhtimismeetodites

- Integreeritud planeerimisi koostöös erinevate sektorite ja avalikkusega
- Terviseõju analüüsi kasutamise poliitiliste otsuste vastuvõtmisel või uute programmide algatamisel
- Intersektoraalne juhtimine, kaasates
- avalikku, era- ja mittetulundussektorit
- Vahendades, mitte käskides/keelates
- Osavõtul põhinevat demokraatiat arendades
- Kogukondade, gruppide ja indiviidide tervisesuutlikkust arendades.

Tallinn Anu Kasmei, 27.02.2008

- "Ükski tervisenäitaja Euroopa riikides ei ole juhuse tulemus – need tulenevad otseselt nendest poliitilistest otsustest ja tingimustest, milles rahvused elavad"

William Farr, 1866.

Tallinn Anu Kasmei, 27.02.2008